
de bezinning op het denken van Calvijn te stimuleren, stond inmiddels sterk onder invloed van Sebestyén en zijn kuyperiaans getinte idealen. Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog verhinderde de komst van Visscher en Bavinck.

Veel contact met Nederland was in die oorlogsjaren niet mogelijk. Sebestyén was veldprediker en werkte aan zijn proefschrift over Nietzsche en Calvijn. In 1916 promoveerde hij tot doctor in de filosofie aan de staatsuniversiteit van Boedapest, in 1918 werd hij hoogleraar dogmatiek aan de Theologische Academie aldaar.⁶ Na de oorlog pakte hij de draad van zijn streven weer op. Het was zijn ideaal om het Nederlandse neocalvinistisch program vruchtbaar te maken voor Hongarije.⁷ Zijn keuze om de Stone-lectures te vertalen had iets programmatisch: gereformeerde beginselen dienden niet alleen de kerk, maar heel de samenleving te doordesemen. Daartoe startte hij een neocalvinistisch tijdschrift, *Kálvinista Szemle*, organiseerde hij conferenties, zocht hij contact met Nederlandse theologen van gereformeerde overtuiging (ook uit hervormde kring) en richtte hij een politieke partij op.

⁶ In 1917 uitgegeven onder de titel *Nietzsche és Kálvin: etikai tanulmány* (Budapest 1917).

⁷ Daarmee bedoel ik het streven van Kuyper c.s. om kerk, staat en maatschappij in te richten op basis van de gereformeerde beginselen.

⁸ Zie Robert Gerwarth, *De verslagenen. Waarom de Eerste Wereldoorlog nooit is opgehouden 1917-1923* (Amsterdam 2016) en Bryan Cartledge, *Mihály Károlyi & István Bethlen* (London 2009).

⁹ Over hem is erg weinig te vinden. M.A. den Besten stelde met behulp van J. Clinge Fledderus een gedenkboekje samen ter gelegenheid van de opening van de nieuwe Nederlandse Ambassade te Boedapest op 11 september 1996. Het is niet in de handel.

Als een van de verslagen landen betaalde Hongarije voor zijn deelname aan de oorlog een hoge prijs.⁸ Een hogere prijs dan de andere overwonnen volken, zo vonden de Hongaren niet ten onrechte. Het land viel in 1918 ten prooi aan de politieke machinaties van de Entente en de territoriale aspiraties van Roemenië, Tsjecho-Slowakije en Joegoslavië. Daardoor verloor het koninkrijk Hongarije een derde van zijn inwoners en twee derde van zijn grondgebied, en daarmee talloze natuurlijke hulpbronnen. Honderdduizenden soldaten keerden al dan niet verminkt naar huis terug, en voor de grote vluchtelingenstroom die vanuit de ‘bezette’ gebieden een veilig heenkomen zocht, was in feite geen plaats. De chaos was in 1919 alleen maar groter geworden toen een communistisch regime gedurende 133 dagen een ware terreur uitoefende. Daaraan kwam een einde door een Roemeense bezetting. Helaas werd ook die gekenmerkt door plunderingen en andere vormen van geweld. Pas in de maand november van het jaar 1919 keerde de rust enigszins weer, toen de Roemenen zich op aandrang van de Entente terugtrokken en admiraal M. Horthy de macht greep. Eigenlijk hadden alleen de communisten wat van hem te vrezen. Hun rode terreur werd vervangen door een witte terreur. Maar het land was failliet. Honger, armoede, en, in de winter, bittere koude, maakten dat velen het leven lieten, vooral ook onder de kinderen. De toestanden waren ronduit verschrikkelijk.

Toen de Nederlandse consul in Boedapest, J.P.Ph. Clinge Fledderus (1870-1946),⁹ in 1919 in Nederland was, constateerde hij dat